

Ірина СОСНОВА,
завідувач відділу проектно-програмної діяльності
та субвенціональної роботи Донецького ОблІППО

ПРОЄКТНО-ПРОГРАМНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасна система освіти України перебуває на етапі глибоких трансформацій, зумовлених реформуванням галузі, цифровізацією, процесами децентралізації, інтеграцією до європейського простору та гострою необхідністю післявоєнного відновлення. Освіта сьогодення ґрунтується на принципах людиноцентризму, індивідуалізації та навчання протягом життя (lifelong learning). Головна мета змістилася від простої передачі теоретичних знань до формування критичного мислення, комунікативних навичок, умінь працювати в команді та розв'язувати реальні проблеми сьогодення [1].

В умовах воєнного стану руйнування інфраструктури, безпекові ризики, потреба в організації дистанційного та змішаного навчання, а також необхідність психосоціальної підтримки стали новими критичними викликами. Одним з інструментів, який забезпечує перехід від управління окремими заходами до комплексних програм розвитку, орієнтованих на досягнення конкретних результатів, залучення міжнародної допомоги та прозоре використання бюджетних коштів, є проектно-програмна діяльність [2].

Проблематиці проектно-програмної діяльності присвячено низку науково-методичних праць, зокрема й розділ «Проектна діяльність як інноваційний тренд розвитку Університету» колективної монографії «Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку», у якому наголошено, що одним із пріоритетних напрямів діяльності закладів є активна проектна діяльність із необхідним використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [3]. Праці учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Тенденції та перспективи розвитку сучасної освіти в Україні: Нова українська школа» присвячені пошуку ефективних шляхів розв'язання актуальних проблем сучасної освіти в контексті реалізації реформ Нової української школи, популяризації інноваційних педагогічних ідей та освітніх технологій, зокрема й упровадженню проектно-програмної діяльності в освітній процес [4]. У практичному посібнику «Проектна діяльність у системі професійної (професійно-технічної) освіти» представлено результати наукового аналізу сучасного стану та перспективи розвитку проектної діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти України на основі українського та зарубіжного досвіду [5]. Українські дослідники підтримують думку, що впровадження проектно-програмної діяльності в українську освіту сприяє навчанню здобувачів освіти критичного мислення, формуванню навичок командної роботи та розв'язання реальних життєвих проблем.

Проектно-організаційне навчання передбачає послідовну реалізацію низки етапів, кожен з яких має власну логіку та педагогічне забезпечення. Таке навчання є ефективною педагогічною технологією, що поєднує структуровану діяльність учнів із гнучкою та багатофункціональною роллю вчителя. Послідовність етапів – від ініціації до рефлексії – забезпечує логіку освітнього процесу, сприяє формуванню навичок командної роботи, дослідницької активності та критичного мислення. Учителю у цьому контексті виступає не лише організатором, а й фасилітатором, консультантом, модератором та наставником, що дозволяє створити умови для самостійності учнів, розвитку їхньої відповідальності та здатності до самооцінювання.

Відповідність між етапами проектно-організаційного навчання та роллю вчителя представлено в табл.1.

Таблиця 1

Відповідність між етапами проектно-організаційного навчання та роллю вчителя

Етап діяльності	Зміст етапу	Роль учителя	Функції педагога
Ініціація	Визначення теми програми, формування команд	Фасилітатор	Спрямовує учнів на пошук актуальних проблем, допомагає сформулювати мету
Планування	Розподіл завдань, визначення дедлайнів та критеріїв оцінювання	Координатор	Забезпечує організацію роботи, контролює часові межі

Реалізація	Збір інформації, дослідження, створення проєктного продукту	Консультант	Допомагає знаходити перевірені джерела, радить методи дослідження
Презентація	Публічний захист результатів роботи перед класом чи громадою	Модератор	Підтримує конструктивність дискусії, сприяє розвитку комунікативних навичок
Рефлексія	Аналіз успіхів, помилок та набутого досвіду	Наставник	Допомагає усвідомити значення результатів, формує навички самооцінювання

Отже, проєктно-організаційне навчання поєднує структуровану діяльність учнів із динамічною роллю вчителя, який переходить від фасилітатора до координатора, консультанта, модератора й наставника. Така багатофункціональність забезпечує ефективність освітнього процесу, сприяє розвитку автономності учнів та формуванню їхньої готовності до командної роботи й дослідницької діяльності.

В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення визначено такі пріоритетні напрями проєктної діяльності:

- ✓ відновлення та реконструкція, тобто відбудова пошкоджених будівель, модернізація матеріальної бази, облаштування безпечних укриттів для відновлення очного/змішаного навчання;
- ✓ безпечні освітні простори та хаби, зокрема й створення умов безперервного навчання для дітей з прифронтових, окупованих територій та зон активних бойових дій;
- ✓ переміщення закладів освіти з комплексною підтримкою релокованих шкіл/університетів, обладнання нових класів, допомога внутрішньо переміщеним особам (ВПО) та їх інтеграція;
- ✓ дистанційне та змішане навчання із забезпеченням технічними засобами (комп'ютерами, планшетами) учнів та вчителів, розробка цифрових бібліотек, проведення тренінгів з ІТ-грамотності;
- ✓ психосоціальна підтримка та ментальне здоров'я (тренінги для подолання стресу й емоційної напруги серед дітей, батьків і педагогів);
- ✓ інноваційні програми та розвиток громад: STEM-освіта, упровадження громадської активності через інтеграцію освітніх програм, залучення грантів [6; 7; 8].

Донецький ОблІППО приділяє значну увагу співпраці з громадами щодо інноваційного розвитку освіти, зокрема й проєктно-програмній діяльності. Відділ проєктно-програмної діяльності та субвенційної роботи Донецького ОблІППО зібрав кращі практики та ідеї громад, освітніх установ Донецької області, які втілили в життя проєкти, спрямовані на впровадження сучасних технологій, покращення умов здобуття освіти, розвитку творчих і соціальних навичок учнів, а також модернізацію освітньої інфраструктури [9]. У збірнику розглянуто питання управління проєктною діяльністю в освітній сфері в умовах воєнного стану як ресурсом до створення інноваційного освітнього середовища з метою якісної організації освіти дітей і дорослих та створення умов для соціальної згуртованості, професійного розвитку педагогів, реалізації регіональних освітніх проєктів. Визначено актуальність модернізації змісту освіти, пошуку нових освітніх парадигм і напрацювання певного досвіду трансформації освіти в інформаційно-цифровому просторі регіону у зв'язку з агресією російської федерації та воєнним станом в Україні.

У сучасних умовах проєктно-організаційне навчання набуває важливого значення, адже воно спрямоване на виконання практичних завдань, що постають перед освітньою системою та суспільством. Сучасному вчителю доцільно впроваджувати проєктно-організаційне навчання, зорієнтоване на STEM, що є не лише освітньою технологією, а й механізмом відновлення та розвитку суспільства, формуючи в учнів практичні навички, критичне мислення та готовність до реальних викликів.

Ефективне управління сучасною проєктною діяльністю вимагає інтеграції прогресивних менеджерських підходів та ІТ-інструментів.

Scrum-методологія: передбачає поділ великих завдань на короткі цикли (спринти), чіткий розподіл командних ролей та щоденний аналіз проміжних результатів із миттєвим зворотним зв'язком [10].

Цифрові платформи: використання Trello, Asana, Microsoft Teams, Google Classroom, а також систем дистанційного навчання Moodle забезпечує персоналізацію, оперативність рішень та моніторинг виконання завдань у реальному часі [2; 4].

Міжпредметні та інтегровані проєкти: поєднання знань з різних дисциплін для розв'язання практичних кейсів (наприклад, віртуальні симулятори SimX та Touch Surgery) [7].

Штучний інтелект (ШІ): автоматичний аналіз прогресу слухачів, підтримка через чат-боти, прогнозування ризиків, допомога в автоматизації підготовки грантових заявок.

Гейміфікація: упровадження систем «квестів», рейтингів та нагород для підвищення мотивації учасників.

Ваучерна система підвищення кваліфікації: стратегічний інструмент проєктного управління, що реалізується у співпраці зі службою зайнятості за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України. Донецький ОблППО активно здійснює навчання за ваучерами, зокрема й за спеціальним адаптованим курсом «Цифрова трансформація освіти: покрокове керівництво для педагогів», що дозволяє вчителям (особливо з ТОТ та зони бойових дій) безкоштовно опановувати хмарні сервіси, електронні журнали та онлайн-інструменти оцінювання.

Ефективна проєктна робота ґрунтується на синергії використання державних коштів та залучення зовнішніх донорів. Закладам освіти, особливо тим, які працюють у складних умовах прифронтових територій або є релокованими, критично важливо будувати мережу контактів.

Для пошуку фінансової підтримки, міжнародних грантів, підтримки гуманітарних чи освітніх стартапів рекомендується використовувати спеціалізовані платформи.

1. Центр розвитку «ЧАС ЗМІН» – офіційний партнер програми «Активні Громадяни» від Британської Ради (пошук програм підтримки та навчання). URL : <https://chaszmin.com.ua/>
2. Платформа granty.org.ua – консорціум польських та українських неурядових організацій (лідер – Фондація розвитку Центрально-Східної Європи, м. Люблін, Польща). Консультування зі стратегічного розвитку, залучення грантів, створення партнерств та організація проєктних офісів. URL : <https://granty.org.ua/>
3. Портал ГУРТ – щоденний інструмент інформування для лідерів громад, менеджерів благодійних і громадських організацій, донорів та бізнесу. База актуальних грантів та конкурсів. URL : <https://gurt.org.ua/>
4. Громадський простір (ProstirUA) – унікальний інформаційний портал про розвиток громадянського суспільства в Україні, що акумулює грантові можливості та програми технічної допомоги. URL : <https://www.prostir.ua/>

Додатковими джерелами є залучення місцевого бізнесу (ФОПів), які безпосередньо зацікавлені в соціально-економічній стабільності своїх громад, а також грантові програми посольств іноземних держав, міжнародних фондів (House of Europe, Erasmus+, LEGO Foundation, UNICEF, UNESCO).

Перспективним напрямом розвитку є активне залучення міжнародних партнерів, участь у грантових програмах і реалізація спільних освітніх проєктів, що сприяють упровадженню інноваційних освітніх практик, професійному розвитку педагогічних працівників та інтеграції української освіти до європейського освітнього простору. Водночас використання сучасних технологій, зокрема й інструментів штучного інтелекту, цифрової аналітики й автоматизації управлінських процесів, дозволяє підвищити якість планування, прогнозування ризиків, аналізу результативності проєктів та ухвалення управлінських рішень. У сукупності зазначені складові забезпечують стратегічний розвиток освіти, ефективне використання державних і міжнародних ресурсів, формування якісної та стійкої системи освіти (див. рис. 1).

Рис. 1. Сучасні виклики та перспективи розвитку проєктно-програмної діяльності в системі освіти

Отже, проектно-програмна діяльність сьогодні є не лише інструментами реалізації окремих освітніх ініціатив, а й стратегічними механізмами розвитку системи освіти України. Їх ефективне поєднання із сучасними цифровими технологіями, міжнародним партнерством, програмно-цільовим бюджетуванням і грантовою діяльністю забезпечує стає функціонування закладів освіти, підвищення якості освітніх послуг, успішне післявоєнне відновлення та інтеграцію української освіти до європейського освітнього простору.

Для підвищення ефективності проектно-програмної діяльності в системі освіти рекомендуємо:

1. Удосконалювати стратегічне планування проектної діяльності через узгодження проектів із державними, регіональними та місцевими пріоритетами розвитку освіти, забезпечуючи їх результативність і сталість.
2. Активізувати залучення міжнародної технічної допомоги, грантових програм і партнерських ініціатив, розширюючи співпрацю з міжнародними організаціями, фондами, громадським сектором та органами місцевого самоврядування.
3. Розвивати цифрові інструменти управління проектами, упроваджувати сучасні системи планування, моніторингу, оцінювання результатів і забезпечувати прозорість використання бюджетних коштів.
4. Підвищувати професійну компетентність педагогічних і управлінських працівників у сфері проектного менеджменту, грантової діяльності, фінансового планування й ефективного використання освітніх ресурсів, що сприятиме сталому розвитку системи освіти та підвищенню її конкурентоспроможності в умовах сучасних викликів. Подальші науково-методичні пошуки у сфері проектно-організаційного навчання можуть бути спрямовані на модернізацію освітнього процесу (табл. 2).

Таблиця 2

Перспективи проектно-організаційного навчання

Напрямок подальших досліджень	Зміст та акценти
Міжпредметні моделі	Інтеграція знань з різних галузей для формування цілісної картини світу
Цифрові інструменти	Використання технологій для підтримки командної роботи, управління завданнями та презентації результатів
Роль учителя	Аналіз впливу педагогічних функцій на мотивацію учнів та розвиток їхньої автономності
Ефективність програм	Оцінювання результативності проектів у формуванні ключових компетентностей: критичного мислення, комунікації, креативності та співпраці
Дослідницькі практики	Упровадження дослідницьких методів у систему підвищення кваліфікації педагогів, поширення успішних кейсів та методичних знахідок

Отже, окреслені напрями подальших досліджень демонструють широкий потенціал проектно-організаційного навчання для модернізації освітнього процесу. Вони охоплюють як міжпредметну інтеграцію та цифрові інновації, так і педагогічні аспекти мотивації та автономності учнів. Важливе значення має впровадження дослідницьких практик у систему підвищення кваліфікації педагогів, що сприятиме поширенню успішних кейсів і формуванню інноваційних підходів до навчання та виховання. Тож проектно-організаційне навчання постає не лише як методична технологія, а й як стратегічний інструмент розвитку сучасної освіти, що має значний потенціал для модернізації освітнього процесу, а його подальше дослідження сприятиме формуванню інноваційних підходів до навчання та виховання.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 29.06.2026).
2. Геревенко А. М., Ільїна Т. В., Ібрагімова Л. А. Використання цифрових платформ для підвищення якості професійної освіти. *Академічні візії*. 2024. № 31. С. 1–12.
3. Проектна діяльність як інноваційний тренд розвитку Університету 4.0. *Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку*. URL : https://www.researchgate.net/publication/346966164_Proektna_dialnist_ak

[innovacijni trend rozvitku Universitetu 40](#) (дата звернення: 30.06.2026).

4. Тенденції та перспективи розвитку сучасної освіти в Україні : Нова українська школа : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (3 квітня 2025 року, м. Херсон) / за ред. І. Я. Жорової, О. В. Кохановської, О. В. Стребної, Л. П. Марецької, В. С. Дереш. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2025. 246 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745359/1/.pdf> (дата звернення: 29.06.2026).
5. Проектна діяльність у системі професійної (професійно-технічної) освіти: практичний посібник / В. О. Радкевич, О. В. Бородієнко, Л. П. Пуховська, О. А. Самойленко, О. П. Радкевич, Н. В. Базелюк. Житомир : «Полісся», 2020. 236 с. URL : <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/lnshi81/0061048.pdf> (дата звернення: 29.06.2026).
6. Ляхощка Л. Л. Дистанційна технологія навчання в післядипломній педагогічній освіті : навчальний посібник. Київ : ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2018. 288 с.
7. Осадча К. П., Осадчий В. В., Спірін О. М., Круглик В. С. Реалізація індивідуалізації та персоналізації навчання засобами Moodle. *Молодь і ринок*. 2021. № 1 (187). С. 38–43.
8. Сікора Я. Б., Марчук Н. М., Нестеров В. В. Технології майбутнього: роль штучного інтелекту у персоналізованому навчанні. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 1 (29). С. 526–537.
9. Управління проектною діяльністю в освіті. Кращі практики та ідеї. м. Київ / Юлія Бурцева, Денис Малєєв [та ін]; Донецький ОблІППО. Київ, 2024. 226 с.
10. Швабер К., Сазерленд Д. Посібник зі Scrum. Правила гри. 2020. 16 с. URL : <https://scrumguides.org/docs/scrumguide/v2020/2020-Scrum-Guide-Ukrainian.pdf> (дата звернення: 30.06.2026).

Валентина ПОУЛЬ,

*декан факультету підвищення кваліфікації
педагогічних кадрів Донецького ОблІППО,
кандидат психологічних наук, доцент*

Марина СИЧЕВСЬКА-ДЕГТЯРЬОВА,

*в.о. завідувача кафедри педагогіки і психології,
завідувач відділу психосоціального, фізичного здоров'я,
розвитку особистості та освітньої безбар'єрності Донецького ОблІППО*

Катерина НІКІТЮК,

*методист відділу психосоціального, фізичного здоров'я,
розвитку особистості та освітньої безбар'єрності Донецького ОблІППО*

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я В ОСВІТНЬОМУ КОНТЕКСТІ: ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА НА ЗАСАДАХ ПОВАГИ ДО ПРАВ І ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України докорінно змінила повсякденне життя та структуру суспільних потреб українців. Важливість підтримки добробуту українського народу особливо загострилася в умовах вимушеного переміщення, втрати домівок, розриву сімейних зв'язків, позбавлення засобів до існування та безпосередньої участі в бойових діях. Ситуацію посилюють хронічна втома, невизначеність, незавершеність травматичних подій та високий рівень стигматизації в суспільстві. Ризик для психічного здоров'я людини становлять найпоширеніші виклики, зокрема й посттравматичний стресовий розлад, вторинна травматизація, депресивні та тривожні стани, розлади, пов'язані зі вживанням психоактивних речовин. Особливо вразливими є діти, підлітки, люди літнього віку, особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, ветерани та їхні родини [11].

Метою державної політики у сфері охорони психічного здоров'я є створення умов для його зміцнення, сприяння психологічному благополуччю населення, запобігання психічним розладам, забезпечення відновлення осіб, які мають такі розлади, через надання своєчасних комплексних, науково обґрунтованих і якісних послуг у цій сфері, а також координування діяльності суб'єктів охорони психічного здоров'я [5].

У межах виконання Регіонального плану заходів на 2024–2026 рр. з реалізації на території Донецької області Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року